

1884-10-08

OPHAVSMAND/NØGLEPERSON

J. C. Jacobsen

FAKTA

Type:
Newspaper article

Sprog:
Dansk

Tilblivelsessted:
København

Keywords:
Christiansborg Slot, fire

SUMMARY

Article in "Dagbladet" about the fire at Kristiansborg Castle

TRANSSKRIFTION

Dagbladet 8.-9. oktober 1884

Hvad kunne vi lære af Kristiansborg Slots Brand?

Af Brygger J. C. Jacobsen

Store Ulykker ere i Reglen de bedste og virksomste Læremestre, fordi de tale saa klart at enhver kan forstaae dem, og saa energisk at man maa høre deres Røst. Lad da den ulykke som nys er overgaaet os ved Kristiansborgs Brand, være os en læremester, som viser os, hvad der bør gøres for, saavidt det staar i Menneskets Magt, at forbygge lignende Ulykker.

De Spørgsmaal som paatrænge sig enhver om Anledningen til denne Brand, til dens voldsomme Udbrud og til dens ustandselige Udbredelse, maae nøje Undersøges før de fuldstændig kunne bevares, saa at hele den Lære, hvortil vi trænge, kan uddrages deraf. Man maa derfor haabe, at vedkommende Autoriteter ikke vil tøve med at foranstalte slige grundige Undersøgelser og sørge for, at de drives med Energi, thi der er intet Øjeblik at spilde naar vi ikke hver Dag skulle være udsatte for nye, endnu sørgeligere Katastrofer.

Men om vi end ikke i dette Øjeblik kunne besvare alle Spørgsmaal fuldstændig, give de Oplysninger, som allerede haves, og alt det Passerede, hvortil vi have været Vidne, dog tydelige Svar i flere Retninger, og den lære

som deraf kan uddrages, bør benyttes navnlig der, hvor Faren er størst, og hvor en Brand vilde medføre de uerstatteligste Følger. Som de farligste Steder vil Enhver som kjender de lokale Forhold, sikkert enstemmig betegne det hele Komplex af Ministeriebygninger med deres talrige Kontorer og Arkiver og Prinsens Palæ med dets Museer og Samlinger. Hvilken Ulykke deres om end kun delvise Ødelæggelse vilde være, er saa indlysende og saa almindelig erkjendt, at den ikke behøver at udvikles nærmere. Med hensyn til disse Bygninger gjælder det derfor om uden Tøven at rette de væsentligste af de Fejl, som øjensynlig vare Skyld i Kristiansborgs totale Ødelæggelse.

Den væsentligste Fejl eller rettere Grundfejlen, som har affødt alle de andre, er Sorgløshed hos Alle, Høje og Lave, Autoriteter og Undergivne, kort sagt hos alle Klasser. Man har betragtet Ildsvaader som andre sædvanlige Onder, der vel kunne være følelige, men hvis Virkninger dog ikke ere synderlig farlige, naar man kun er saa betænksom at tegne en rundelig assurance, men denne Betragtning er i højeste Grad letsindig, da man dog veed, at Ilden kan optræde med knusende Vælde og ramme sit Offer i Hjertet, naar den ingen Modstand møder, idet den i faa Øjeblikke tilintetgjør det Ædleste og Dyrebareste, som hverken Assurance eller andre Pengemidler og ej heller Menneskers Flid og Arbejde kunne erstatte.

Man bestræber sig med Rette for saa fuldkomment som muligt at ruste sig mod de Angreb af ydre Fjender, som man kan befrygte i Tidens Løb, men man bryder sig ikke om og forsømmer at væbne sig mod den Fjende, Ilden, som altid staar for Døren, og som altid er istand til at føle et dræbende Slag og ubønhørlig vil gjøre det, hvor et saadant ikke er gjort umuligt.

Alt, hvad en Nation ejer, som er uundværligt og uerstatteligt, maa derfor beskyttes saaledes, at dets Tilintetsgjørelse ved Ild er, saa vidt Mennesket formaar, gjort umuligt.

Med dette Maal for Øje maa altsaa alle Brandsikrings- og Brandslukningsforanstaltninger organiseres. Men det er netop en saadan Organisation, vi paa alle Punkter savne, og derom har Kristiansborgs Brand paa en forfærdelig Maade mindet os.

Man kunde og man burde, frem for Alt i en saadan Bygning have sørget for, at Ovne og Ildsteder med Skorstene samt Gasledninger vare saaledes byggede og anbragte, at de ikke kunde foranledige en Brand. Men er dette sket, og har det fornødne, stadige Tilsyn og Kontrol med dette Tilsyn været organiseret?.

Kjendsgjerningerne synes at svare med et bestemt: Nej!

Benyttelsen af disse Apparater kunde og burde have været saaledes ordnet og kontrolleret, at der ikke ved uvidenhed eller letsindighed i Brugen kunde afstedkommes Ulykke. Men var en saadan Kontrol organiseret? Kjendsgjerningen svarer: Nej!

Et virksomt Middel til at holde en udbrudt Brand indenfor saadanne Grænser, at det er muligt at beherske den, og som derfor i et stort Bygningskomplex som Slottet er af den allerstørste Vigtighed, er Brandfaste Skillerum, saakaldte Brandmure, med solide Jerndøre, men naar slige Skillerum skulle forhindre Ildens Udbredelse maa de selvfølgelig gaa igjennem Taget mellem

Spærerne og et stykke op derover (som Byggeloven paabyder)..Nu viste imidlertid Branden, at de nævnte Skillerum standsede under Tagværket hen over Brandmuren, hvorved alle tre fløje i forbavsende kort Tid omspændtes af Flammerne. Denne fra Slottes Bygning hidrørende

skæbnesvangre Fejl kunde ikke være ubekjendt for rette Vedkommende og kunde let have været rettet, men dette var ikke sket, fordi der manglede en Organisation af en virksom og ansvarlig Kontrol.

De omtalte Brandmure give selvfølgelig ingen Betyggelse, naar Jerndørene deri ikke holdes lukkede, hvilket derfor maa omhyggelig overholdes og strengt kontrolleres. Men var en saadan omhyggelig Orden og en paalidelig Kontrol organiseret paa Kristiansborg Kjendsgjærningerne svare: Nej!

De sørgelige Følger af Manglen paa en streng Orden og en paalidelig Kontrol paa Kristiansborg ligge nu saa klart for Dagen, at man med stor Ængstelse maa tænke paa Sandsynligheden af, at Organisationen af Sikkerheds-foranstaltninger ikke er bedre i de andre ovenfornævnte Bygninger hvis Ødelæggelse, selv om den kun blev partiel, vilde være endnu mere følelig og fordærvelig end Slottets.

Betragter man nu Ministeriebygningerne, da ere disse som bekjendt med deres Bindingsværks Skillerum og talrige Kakkelovnsrør langs disse farlige Vægge og med de store Masser af Papirer i de snevre Kontorlokaler, hvor Kakkelovnene have Brændselsforråd ved Siden, i overordentlig høj Grad udsatte for Brandfare og sikkert i langt højere Grad, end Kristiansborg var. I disse Bygninger maa den fuldstændigste Organisation af en paalidelig, skarp Kontrol altsaa være dobbelt magtpaaliggende. Men existerer en saadan, og overholdes den?

Der er desværre altfor megen Grund til at tvivle derpaa, især dersom det er sandt, hvad der almindelig paastaas - men som rigtignok synes aldeles utroligt - at der i disse Kontorer, midt imellem Pulte og Hylde, fyldte med de vigtigste Dokumenter, stadig - ryges Tobak! Er dette virkelig sandt, saa vidner det om en forfærdelig Grad af Sorgløshed, og saa hviler der et uhyre Ansvar paa den, hvis Pligt det er at anordne og vaage over Sikkerhedsforanstaltninger mod Ildsvaade i disse Bygninger. Betragte vi dernæst Museerne i Prinsens Palæ, da ryges der ganske vist ikke Tobak, og der synes ogsaa at være indført en god

Ordning med Pasning af Kakkelovne og med Jerndørenes Lukning (forudsat at disse ere dobbelte) i de Brandmure, som dele Bygningerne i flere Afdelinger, ligesom der ogsaa er ansat Betjente til at rondere som Brandvagter. Men det bliver desuagtet altid forbundet med stor Fare, at de talrige Museumslokaler og Arbejdsværelser, hvis Vægge for en stor Del bestaa af Bindingsværk, opvarmes med Kakkelovne, og ovenikjøbet ve de meget farlige, saakaldte "Magasinovne", thi der behøves, som Brandvæsenets Annaler udvise, kun lidt uvidenhed eller en liden upaaagtet Uforsigtighed, for at slige Kakkelovne blive saa overhede at de ved Straalevarmen antænde det saa hyppig i Bindingsværket skjulte Træværk eller nærliggende Dørindfatninger osv., hvorimod de opstillede løse Skjærme ikke ere nogen betryggende Beskyttelse i en Museumsbygning, hvor der maa stilles Fordring til en absolut Sikkerhed.

Vel er der talrige Brandhaner i Gaardene og inde i Bygningerne for dermed at slukke en opstaaet Brand, men er en saadan først opstaaet, hvor mange uerstattelige Gjenstande ville da ikke blive ødelagte af Ild og Vand og af de hovedkulds foretagne Redningsforsøg, før Branden slukkes?

Og opdages Ilden ikke øjeblikkelig saa at den griber om sig i de af Bindingsværk omgivne Lokaler, er det kun en ringe Trøst, at der maaske er Haab om at Branden kan indskrænkes af Brandmurene til en Fjerdedel af det hele, saa at man kan slippe med at miste de til en enkelt Periode, f.Ex. Broncealderen eller Jernalderen henhørende Gjenstande.

Nej, vil man, som man bør, gjøre Alt, hvad, der staar i Menneskets Magt, for at værne om disse Museer, og deriblandt om det oldnordiske, som - ved siden af Thorvaldsens- er det berømteste og dyrebareste Musæum vi eje og som er hele Folkets Stolthed og Glæde, fordi dets rige Indhold er tilvejebragt ved Bidrag fra alle Klasser af Befolkningen og ikke mindst fra de uformuende, saa bør man fjerne enhver Anledning til, at en Brand kan opstaa, og derfor borttage alle Kakkelovne og andre Ildsteder fra

samtlig lokal og lade disse være uopvarmede, ligesom paa Rosenborg og Frederiksborg, og som man gjorde i de nu tabte Lokaler for Malerisamlingen paa Kristiansborg. Gjør man ikke dette, vil der komme til at hvile et forfærdeligt Ansvar paa Vedkommende, naar nogle faa Øjeblikkes Forsømmelse af

Tilsynet medfører Tabet af vore Museer paa Prinsens Palæ eller en værdifuld og uerstattelig Deel deraf.

II.

Hvad kunne vi lære af Kristiansborgs Slots Brand?
Af Brygger J. C. Jacobsen

II (sidste Artikel.)

Vi have i det Foregaaende betragtet en Del af de Mangler, der fandtes i Organisation af Sikkerhedsforanstaltninger i Kristiansborg Slot og ville derefter fæste vort Blik paa Slukningsforanstaltningerne. Vi møde da et, om muligt, endnu mere sørgeligt Billede af Sorgløshed eller Mangel paa Indsigt og den deraf følgende totale Mangel paa en saadan Organisation af Brandvæsenet, at dette kunde være i stand til at bekæmpe en Ildebrand, som strax antog meget store Dimensioner.

Da de fleste Nulevende have gjort Tjeneste i Arméen eller Marinen kjende omtrent Alle Betydningen af en fuldkomment udviklet og indøvet Organisation af de militære Korpser, som skulde være rede til med kort Varsel at rykke ud og gaa Fjenden i møde og der behøves derfor ingen lang Udvikling for at gjøre det klart, at en saadan Organisation er i langt højere Grad nødvendig for Brandkorpset, der uden Varsel skal møde og bekæmpe en Fjende som Ilden, der ikke udsteder Krigserklæringer og ikke behøver at mobiliseres, men som Dag og Nat staar fuldt rustet lige foran os, lurende paa Lejlighed til Angreb, og lige overfor hvilken vi stadig maa staa som en fremskudt Forpost med Fingeren paa Hanen. Saaledes staa i Virkeligheden ogsaa vore smaa Brand-stationer stadig parate, og det bør erkjendes, at deres Mandskab møder paa Brandstedet med saa stor Hurtighed, som den for de Fleste endnu bibeholdte Transport med Haandkraft tilsteder, at de rask tage fat paa Slukningen og arbejde med megen Dygtighed og stort Mod og Energi. Naar Brandstedet ikke er for langt fjernet fra den nærmeste Station, kan dennes Besætning ogsaa i Reglen komme saa

hurtigt, at Ilden endnu ikke har faaet Magt, og i saa Fald kan den Enkelte Stationssprøjte eller endog en lille Haandsprøjte med Lethed standse Ilden. For de sædvanlige smaa Brande i almindelige Vaaningshuse er vort Brandvæsen saaledes i de fleste

Henseender ret tilfredsstillende.

Men ganske anderledes stiller Forholdet sig, naar Brandvæsenet faar den Opgave, at bekæmpe en større Brand, som udbryder med Heftighed og hurtig antager store Dimensioner; thi imod slige Ildebrande er vort Brandvæsen organiseret saa slet, som det vel er muligt, eller for at udtale den fulde Sandhed, Tilstanden fortjener ikke Navn af Organisation, thi det er ikke muligt at finde Spor af en fornuftig Tanke deri.

Naar man veed, hvort kostbart hvert Minut er, efterat en Brand er begyndt, idet den som bekjendt tiltager i en stærk, geometrisk progression, behøver man ingen særlig Fagkundskab for at indse, at den første og ubetingede Fordring, der maa stiles til en Stads Brandvæsen, er, at det kan komme tilstede i løbet af faa Minutter, og at det maa møde fuldt udrustet med sine Befalingsmænd i Spidsen, for øjeblikkelig at kunne træde i Virksomhed. Dette har man ogsaa indset overalt i de større Stæder, hvor nutiden forbedrede Brandvæsen er blevet indført – kun ikke i Kjøbenhavn! Som et Eksempel paa, hvor klart man andetsteds har indset Vigtigheden af den højest mulige Grad af Hurtighed i Mødet af af Præcision i Slukningsarbejdet, tror jeg at burde meddele nogle Hovedtræk af Brandvæsenets Organisation i Berlin. Denne Stad er opdelt i 5 Distrikter, som hvert har en Hovedstation og en eller flere Bistationer. Hver Hovedstation har en Dampsprøjte med Maskinmester og et Par Stations-sprøjter med komplet Sprøjtemandskab under en Officers Kommando. Alle Sprøjter saavel som Mandskabet og Befalingsmændene ere kjørende. Hele Personalet er kasereret paa Stationen. Desuden er der midt i Staden en Centralstation, hvor Chefen og Næstkommanderende have Bolig, og hvor der er en Øvelsesplads, paa hvilken hele Korpsets Mandskab skiftevis indøves i Sluknings- og redningsarbejder under Chefens og Næstkommanderendes Tilsyn. Paa denne Station er der 1 eller 2 Dampsprøjter og et par kjørende Stations-sprøjter samt en fritstaaende Stige. Maskinmestrene, befalingsmændene og Mandskabet ere kasererede paa Stationen. Chefen og Befalingsmændene saavel som Mandskabet ere naturligvis kjørende.

Paa samtlige Stationer er Alt saaledes ordnet til øjeblikkeligt Opbrud, at et Tog af 1 Dampsprøjte og 1 Stations-sprøjte med Officers- og Mandskabsvogne rykker ud fra Stationen 2, skriver to Minutter efter, at Alarmklokken har lydt, og Toget naar til Brandstedet i 10-12 Minutter, hvorefter baade Dampsprøjter og

Stationssprøjter øjeblikkelig begynde at arbejde. Betragte vi nu Tilstanden hos os, da se vi at der paa "Hovedstationen" i Nikolaj Taarn, hvor alle Alarmeringer Indløbe ved Brandtelegrafan, og hvorfra alle Ordre hvorfra alle Ordre paa samme Maade udgaa, er en almindelig Besætning af 1 eller 2 Sprøjter uden Heste med det højst fornødne Mandskab under en Officers Kommando, medens Korpets Chef, som skal afgive øjeblikkelig Ordre efter Beskaffenheden af de indløbne Meldinger og undertiden gennem Telegrafan søge nye Oplysninger, bor i en lejet Bolig et eller andet Sted i Byen, hvor han hverken har Befordring til sin Raadighed, eller Ordonnanser. Han maa altsaa, navnlig om Natten, og naar han ikke kan træffe en Droschke, gaa til fods til det ofte fjerntliggende Brandsted, hvor han saaledes først kan naa hen længe efter, at Branden er kommen i fuld Gang! Hoveddepotet for Materiellet af Dampsprøjter - med utilstrækkeligt Hestehold - og nogle Stationssprøjter er paa et 3die Sted i Gothersgade, og

den eneste Maskinmester til alle Dampsprøjterne bor paa et 4de Sted. Endelig er Øvelsespladsen, hvor en større Del af Mandskabet og Chefen eller den Næstkommanderende jevnlig befinde sig paa et 5te Sted, ude ved Vandværket.

Kan man tænke sig nogen mere fornuftsstridig Adspjittelse af de Kræfter, som skulde virke øjeblikkelig i Forening? Følgerne af denne totale Mangel paa Noget, der ligner en Ordning, viste sig desværre paa en slaaende Maade ved Kristiansborgs Brand, hvor de smaa Stationssprøjter, trods deres hurtige Møde og raske Betjening, snart viste sig afmægtige imod en voldsom Ild i en kolossal Bygning af 100 Fods Højde. Her var det altsaa af yderste Vigtighed, at alle Dampsprøjterne, som alene kunne gjøre virksom Modstand mod Ildens Udbredelse i de høje Tage, indtraf strax ved den første, alvorlige Allarmering Kl. 5 3/4, men som Følge af "Ordningen" kom de først langt senere, og da den ene af dem, som skal være "noget svag", strax blev ubrugelig, maatte den sættes til side. De to andre maatte gjentagne Gange flyttes, dels fordi der ikke var tilstrækkeligt Vand i Brandledningerne, dels fordi Ilden havde faaet Tid til at skride ustandset frem, og det var først Kl. 5 Minutter over 8 at den ene kom i virksom Gang foran Hovedporten, og først en halv Time senere, Kl. 8 1/2, kom den anden i Virksomhed, begge for om muligt at standse Ilden i Taget, hvor den allerede var trængt frem til Brandmuren lidt nord for

Hoved-portalen. Da der imidlertid kun var én kyndig Maskinmester til at lede dem begge, kom snart den ene, snart den anden af Sprøjterne i uorden, saa at der hengik lang Tid, til ca. 9½, før de begge kunne virke nogenlunde stadig, men imidlertid overskred Ilden Brandmuren, og fra dette Øjeblik var al Standsning af Ilden i Tagværket umulig, og Resten af Hoved-fløjen og Kirkefløjen maatte prisgives til Flammerne. Omtrent Kl. 7 mødte Holmens Dampsprøjte og tog Plads foran Zahlkammerporten, men da Brandledningen ikke kunde afgive det fornødne Vand til dens Betjening, og da det Samme var Tilfældet med de andre Haner paa Slotspladsen, blev denne Dampsprøjte bragt hen til Kanalen for at suge Vand op deraf til Forsyning for de andre Sprøjter, men efter en Times frugtesløs Forsøg paa at suge Vand af den dog ikke meget dybt liggende Kanal maatte dette opgives, og Sprøjten blev derefter sat til side og saavidt vides, ikke mere benyttet. Her fik man et sørgeligt Bevis paa, at Vandforledningerne omkring Slottet vare alt for smaa i Ildebrandstilfælde, hvilken Fejl blev af afgørende Betydning for Slottets Skæbne, thi dersom alle 4 Dampsprøjter havde kunnet faa tilstrækkeligt Vand eller dog de tre, som vare brugelige, vilde disse, trods deres sildige ankomst, endnu kunne have frelst en stor Del og vistnok den største Del af Slottet. Naar de nemlig havde kunnet virke paa det afgørende Punkt ved Forbindelsen mellem Rigsdagsfløjen og Hovedfløjen, hvor der var en fortrinlig Stilling for Straalemestrene paa Taget over Zahl-kammerbygningen, vilde man derfra ved de kraftige Straaler med Lethed have Behærsket Thorvaldsens Værelse og Værelserne derover i 2den Etage, hvorved disse Værelser og Alexanderfrisen vare blevne frelste, og det havde da ogsaa været muligt at standse Ilden ved den Brandmur, som adskiller Rigsdagsfløjen fra Hovedfløjen, saa at sidstnævnte og dermed Kirkefløjen vare blevne bevarede. Hvilken overordentlig Virkning en vel betjent Dampsprøjte, som ikke mangler Vand, kan gøre, saa man lidt senere, da Havnevæsenets Dampsprøjte, der var bragt i Stilling i Kanalen udfor Kirkeporten, modstod den voldsomme Ild, som fra Hovedfløjens Vinduer truede Kirkeportsbygningen med en saadan Kraft, at nysnævnte Bygning blev fuldkommen beskyttet fraoven, og da samme Bygning tillige blev godt beskyttet i det Indre ved et Par Sprøjter, som hindrede Ildens Frembrud fra Dørene ind til Hovedfløjen, blev den, uheldigvis tidligere Besluttede Sprængning overflødig og kunde helst have været sparet. Dersom Ilden, som

nylig bemærket, var bleven standset itide i Hjørnet

ved Zahkammerbygningen, kunde Pramsprøjten have afløst en af Dampsprøjterne der, og denne kunde da sikkert have forhindret Antændelsen af den vestlige Ende af Kirkefløjen ud mod Ridebanen, der efter Øjenvidners Udsagn opstod ved en Masse af Gløder fra den voldsomme Ildregn, hvilke blev liggende op imod et Vindue i Overhofmarschallens Lejlighed og antændte Værelset indenfor, uden at man kunde forhindre det, fordi Straalerne fra de smaa Stationssprøjter ikke kunde naa derop.

At Ledelsen af Slukningsarbejdet lod meget tilbage at ønske, var iøjnefaldende for Enhver, men det kan ikke lægges de Kommanderende til Last, thi det var ligesaa Indlysende for Alle, at det var umuligt for to Mænd, Chefen og den Næstkommanderende, at overse og lede Arbejdet overalt, bar de inde i Bygningerne og rundt om disse paa alle fire Sider. Grunden til denne Mangel paa en planmæssig Ledelse af Arbejdet, saavel som til alle de øvrige store Mangler ved Slukningsvæsenet ligger derfor i dettes slette Organisation, hvori der sket ikke er taget Hensyn til store Ildebrande.

At denne slette Ordning ikke kan lægges den nuværende Brandinspektør til Last, er indlysende, da han først ganske nylig har tiltraadt sit Embede, og jeg tror, at det er min Pligt ved denne Lejlighed at udtale, at det efter min Overbevisning ikke heller kan bebrejdes den for nylig afgaaede Brandinspektør, at Tilstanden er saa slet, thi jeg er ikke den eneste som veed, at denne ikke har ladet det mangle paa indtrængende Forestillinger om Forbedringer, ledsagede af motiverede Forslag og Planer, bl.A. til den saa uundværlige Centralstation.

Ansvar for, hvad der har været forsømt, og for de nu synlige Følger af denne Forsømmelse hviler altsaa efter min Overbevisning udelukkende paa den Mand, som har den øverste Ledelse af Brand- og Vandvæsenet i sin Haand, nemlig paa Borgmesteren for Magistratens 4de Afdeling, thi saavidt jeg har kunnet erfare, har Borgmesteren ikke bragt alle de Oplysninger, som han har modtaget fra Brandinspektøren om de væsentlige Mangler ved Brandvæsenets Ordning til Borgerræpræsentationens Kundskab, og denne er altsaa uden Skyld i, hvad der nu er sket.

J. C. JACOBSENS ARKIV
CARISBERGFONDET

